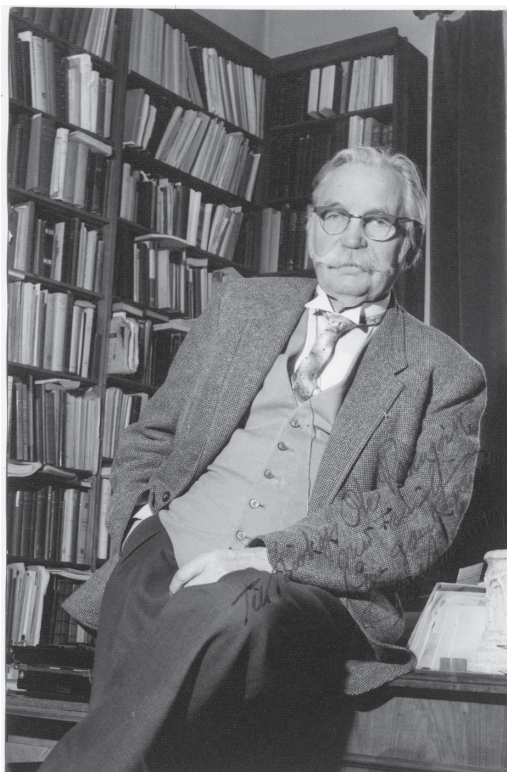

Vad gjorde Otto Andersson på Orkneyöarna? Eller Otto Andersson som folklorist

Ulrika Wolf-Knuts

Otto Andersson föddes år 1879 som son till häradsdomaren, bonden Anders Otto Andersson och hans hustru Viktoria Lovisa, född Mattsson, på Vårdö, Åland. Han dog år 1969 som professor emeritus i musikvetenskap och folkdiktsforskning vid Åbo Akademi, Åbo. En sammanhängande biografi över honom saknas. Niklas Nyqvist skriver rentav i sin undersökning om Otto Anderssons insats för det vi idag uppfattar som finlandssvensk folkmusik: ”En redovisning av den tidigare forskningen kring Otto Andersson blir därför lätt en redogörelse över vad som inte skrivits om honom” (Nyqvist 2007:21). Andersson lämnade efter sig en ansenlig bibliografi (Forslin 1964 [1969]) som omfattar vetenskapliga och populärvetenskapliga arbeten om musikforskning, instrumentforskning och inhemsk, finländsk musikhistoria. Ett av hans specialområden var folkmusikforskningen. Otto Andersson skrev sin dissertation om stråkarpan och genomförde ett flertal studier om den svenska folkvisan i Finland. Ett annat var folkdiktsforskningen. Han gjorde tusentals folkmusik- och folkviseuppteckningar i Finlands och Estlands svenskbygder. Detta material samlade han in för Svenska litteratursällskapet i Finland särskilt under tiden 1902–07. En del av materialet publicerade han i samlingsverket *Finlands svenska folkdiktning* (Finlands 1934, 1963, 1964, 1967). Hans samlariver manifesterades också i Sibeliusmuseum som ännu idag verkar i Åbo i anslutning till Åbo Akademi och Stiftelsen för Åbo Akademi. Som aktiv musiker spelade

han en stor roll som dirigent, organisatör och musikalisk arrangör inom körverksamheten på svenska i Finland. Han utvecklade sitt samarbete med folk utanför universitetsvärlden i Föreningen Brage, som han grundade 1906 för att revitalisera och stimulera folkkulturen på svenska i Finland och för att sammanföra dem som utövade denna folkkultur med dem som forskade i den. Dessutom var han utbildad till kantor-organist, han var en

Otto Andersson. Foto: Hede Foto, troligen Osvald Hedenström. Åbo Akademis bildsamling nr 113/81.

god pedagog och blev bokförläggare. Han var en utmärkt administratör med en stor personlig utstrålning, vilket ledde till att han blev rektor för Åbo Akademi 1929–36, han hade politiska ambitioner som gjorde honom till en förgrundsfigur i de svenska bygderna i Finland, förutom inom Föreningen Brage, också då han torgförde sin bestämda åsikt om sitt hemlandskap i den så kallade Ålandsfrågan (jfr t.ex. Nyqvist 2007:21–23; Andersson 1920, Wahlbäck 1964).

Utgående från Otto Anderssons vetenskapliga bakgrund vill jag hävda att hans forskning borde ha varit strikt historisk-geografiskt komparativ. Men då han också var en av Finlands främsta insamlare och upptecknare av folklore i fält vill jag här betrakta honom som om han hade varit en modern folklorist av vilken krävs att han eller hon bör reflektera över sin egen roll i forskningsprocessen, speciellt under materialinsamlingen, och positionera sig i förhållande till den. Vidare förväntas en nutida insamlare lämna upplysningar om kontexten för det han eller hon upptecknat. Hur betraktade alltså Otto Andersson sig själv och hur, om överhuvudtaget, redogjorde han för kontexten i sitt fältarbete?

Två teoretiska perspektiv

Den förhärskande tankegången under Otto Anderssons aktiva tid som professor i musikvetenskap och folkdiktsforskning var teorin om folklorens förmåga att vandra från ett land till ett annat, från en ort till en annan eller från person till person. Teoretiskt placerade han sig alltså helt enligt tidens ideal i den historisk-geografiska skolan. Målet för folkdiktsforskarnas arbete i denna textcentrerade disciplin var att genom komparativa undersökningar restaurera den ursprungliga formen under en viss tid på en viss plats och beskriva spridningsvägarna. Därför gick metoden ut på att samla stora mängder av material i olika varianter och ordna och tolka dem enligt givna riktlinjer (Krohn 1926). Man utgick från det

arkiverade materialet och sökte kontexten i historien, i det förflutna. Detta sätt att bedriva folkloristik var det ledande.

När performansforskningen slog igenom på 1960-talet tack vare bättre tekniska hjälpmedel än förut – jag tänker på ljudbandspelare och film och så småningom deras digitala motsvarigheter – kunde folklorister ägna sig inte bara åt den folklore som dokumenterats i statiska uppteckningar med varianter utan också åt hur folkloren blev till. Dan Ben-Amos definierar performans: ”In folklore, [performance is] a mode of presentation in which a party or parties utilize conventional artistic techniques to stage actions for others” (Ben-Amos 1997:630). Man frågade exempelvis: ”Hur gör en intervjuperson när han framför en berättelse eller en visa, en dans eller ett ordspråk? Vad gör åhörarna och de andra som deltar?” Genom frågor av denna typ blev det klart att inte bara berättelsen eller dansen var central folklore, utan också den som framförde folkloren och den som bad om att få höra en berättelse eller en visa, den som såg till att en dans uppfördes eller själv dansade var lika viktiga. Nu ställer folkloristerna frågor som utgår från att de ser både intervjuperson och forskare som likställda parter i ett samspelt par, som tillsammans skapar ett forskningsmaterial. Den detaljerade beskrivningen av själva fältarbetsituationen och de enskilda aktörernas andel i den blev därför minst lika viktig i forskningen som redovisningen av folkloren och lösningen av de problem den kunde ge upphov till. Detta blev och är fortfarande centralt inom folkloristiken.

De sentida forskarna kom lätt, mestadels muntligt på seminarier och konferenser, att klandra den föregående generationens folklorister för att dessa i sitt fältarbete varit alltför ointresserade av allt det som föregått en avslutad arkiverad text. I de vetenskapliga publikationerna saknade de den så kallade kontexten, eller, med andra ord, en detaljerad dokumentation av den situation i vilken

folkloren framfördes. (Jfr Lilja 1996 och Skott 2008, som i sina avhandlingar kritiskt granskar olika åsikter om traditionsarkivens ställning i den etnologisk-folkloristiska forskningen.) Den kritiken har emellertid Lauri Honko försökt mota när han hävdade det nära sambandet mellan det arkiverade materialet, som en gång ännu inte hade sin plats i ett arkiv, och det nyinsamlade bandade eller filmade materialet, som inom en mycket kort tid skulle komma att bli arkiverat (Honko 1981:9–10). Det kommer självfallet an på den dokumenterande folkloristen att se till att det material han eller hon utgår ifrån inte utnyttjas på ett metodologiskt felaktigt sätt. Klander i efterhand för bristande kontextuppgifter bör förvandlas till ett förstående beklagande över att rådande ideal inte motsvarar varandra över tid och därför indikerar vilka möjligheterna att använda materialet är. Det är den utövande folkloristen som formulerar syftena och väljer metoderna för sina forskningsinsatser. Dessa bestäms i sin tur av den rådande forskningstraditionens trender och regler för god forskning och de har varierat såväl gällande material, teori som metod, både för ett sekel sedan och gör så än idag. Varje tid har sina ideal för vad som ses som ett gott arbete och resultaten av en forskningsinsats måste bedömas utan anakronistiska förtecken.

Hur såg då Otto Andersson på sitt fältarbete och på sin egen roll i detta fältarbete? Otto Andersson började arbeta med samlingsverksamhet för Svenska litteratursällskapet i Finland strax efter sekelskiftet 1900. Han intresserade sig särskilt för folkmusik och folkvisa. Så småningom skulle det visa sig att han var en av de stora samlarna och utgivarna av detta slag av folkloreverk och så stor betydelse hade folkmusiken och folkvisan för honom att hans stora översikt över den finländska folkloristiken som först utkom som en uppsats år 1910 och omarbetad utgavs 1967, bara ett par år före hans död, till så gott som hundra procent handlar om

folkmusik och folkvisa (Andersson 1967). Hans forskning om *Kalevala* lämnar jag i detta sammanhang därhän. Min huvudsakliga fråga rör hur Otto Andersson förhöll sig till fältarbetet och kontexten kring det material han insamlade. För att avgränsa mig koncentrerar jag mig här på hans resa till de brittiska öarna, Irland och Wales 1938 och de rapporter han lämnat efter sig från den¹, framför allt resan till Orkney (Andersson 1938a–f, i synnerhet 1938c, Andersson 1956).

Men vad menar man då med kontext? Hasan El-Shamy menar att begreppet täcker ”[t]he conditions or circumstances, either transitory or lasting, within which a given item of lore (or some other aspect of culture or society) is expressed” (El-Shamy 1997:144). Begreppet är centralt i folkloristiken alltsedan antropologiska synsätt vann terräng inom densamma och måste ses som en reaktion mot den rådande förkärleken för det arkiverade, kontextlösa material som nyttjades av folkloristerna inom den historisk-geografiska skolan. Dan Ben-Amos visar att begreppet har relevans i flera andra discipliner, såsom lingvistik, sociolingvistik, sociologin, psykologin, filosofin, litteraturvetenskapen, historievetenskapen och kulturvetenskaperna (Ben-Amos 1996:217). Annikki Kaivola-Bregenhøj hör till de folklorister som kategoriserat olika slag av kontexter som påverkar berättande (Ben-Amos 1996:224). I sin ingående undersökning av hur den finske diversearbetaren och mångsysslaren Juho Oksanen skapade sina berättelser när han ombads framföra samma historia i lika situationer men för samma lyssnare räknar hon med flera olika slag av kontext. Hon finner en situationell kontext som avser den situation under fältarbetet i vilken en berättelse eller visa framförs eller upptecknas, en kulturell kontext som gäller berättarens personliga och kulturella bakgrund, en kognitiv kontext som refererar till både berättarens och lyssnarens kulturellt inlärda förmåga att skapa och förstå enligt givna mönster och en lingvistisk kon-

text som gäller en berättelse eller visas plats i den rådande diskursen (Kaivola-Bregenhøj 1996:52–53). Jag utgår nedan från Annikki Kaivola-Bregenhøjs kontextbegrepp när jag försöker besvara frågan hur Otto Andersson såg på kontexten kring sitt fältarbete.

Materialet

Gör Otto Andersson överhuvudtaget några reflexioner om sitt fältarbete? Ignorerar han sina egna upplevelser av fältarbetet helt eller delvis i enlighet med vad sentida folklorister lätt tror om föregående generationers kollegor? (Jfr El-Shamy 1997:144.) Jag vill gå in på en artikel om den visskördd Otto Andersson fick med sig hem från sin resa till bland andra Orkneyöarna 1938. Där redogör han grundligt för vilka visor han upptecknat, kommer i viss mån med melodianalyser och gör jämförelser med finlandssvenska motsvarigheter (Andersson 1956:49, 51, 54). Han pekar på spridningsvägar och förklarar att sjömän alltid gärna sjungit där de rört sig över haven, vilket kan vara orsaken till att snarlika melodier ”lånats” och därför finns i bägge områdenas repertoar. Andersson sökte ”rester” av gammal folkvisetradition helt i enlighet med sin tids ideal.

Men Otto Andersson har också annat att komma med. Hans fynd på Orkneyöarna fällt nämligen in i en beskrivning av hans och hans hustrus resa till de nordbrittiska öarna. Under sin resa skickade han i själva verket regelbundet resebrev till dagstidningen *Åbo Underrättelser*, som utkom och fortfarande utkommer i Åbo. Brev publicerades under sommaren 1938 i anslutning till resan (Andersson 1938a–f). Jag kan hitta två olika förklaringar till dessa brev. Dels kan Andersson genom att skriva dem anknyta till det vedertagna bruket att inte bara redogöra för insamlad folklöre utan också att skriva fältdagböcker. Sådana önskade exempelvis Svenska litteratursällskapet i Finland med sitt Folkkultursarkiv i Helsingfors som hade

grundats 1937. Dels kan jag förstå varför Otto Andersson ville publicera brev från sin resa genom att det på den tiden var så ovanligt med dylika utlandsresor att detta förklarar varför Otto Andersson för den läsande allmänheten ville berätta om sina upplevelser. Men han nöjde sig inte med resebrev i tidningen utan lät dessutom på nytt trycka och utge dem i en särskild bok kallad *Brittiska intryck* som utkom samma år, 1938. Denna bok förstår jag som ett nytt försök att för allmänheten berätta om vilka ovanliga upplevelser han hade varit med om. Min uppfattning stöds av en recension som Nils-Eric Fougstedt skrev i *Hufvudstadsbladet* den 22 december 1938, där han tydligt klargör att avsikten med boken inte var att redogöra för vilket vetenskapligt värde resan haft (Fougstedt 1938). Resebrev och boken *Brittiska intryck* riktades alltså till den intresserade allmänheten.

Flera år senare, 1954, publicerade Otto Andersson på engelska en vetenskaplig artikel om vistradition på Orkneyöarna i tidskriften *Budkavlen*². Där använde han delar av texten i *Åbo Underrättelser* och *Brittiska intryck* som grund. Intressant finner jag det vara att han gav ut sin beskrivning av resan till Orkneyöarna på engelska i *Budkavlen*, som i allmänhet inte tog till främmande språk i publiceringen. Otto Andersson kanske hoppades på internationella läsare. Att hans värddar och medhjälpare på Orkneyöarna gärna skulle ta del av vilka resultat han kommit till under sin insamlingsfärd ser vi av hans notis om att han publicerade sin text i snarlik form i *The Orcadian* den 16 mars 1939 (Andersson 1956:23). Den engelska artikeln i *Budkavlen* från år 1954 utgavs två år senare, 1956, som ett separat särtryck med särskild paginering. Det är denna publikation sidhänvisningarna i mina noter gäller.

De uppteckningar Otto Andersson gjorde på Orkney har bevarats i Sibeliusmuseum (IF 170). I arkivkapseln finns både notböcker och lösa notblad. Inga uppgifter lämnas om i vilket

sammanhang en visa eller ett musikstycke framfördes. Alla slag av mera omfattande kontextuppgifter saknas. Förutom titeln på stycket eller visan anges endast sångarens namn, ibland även hur gammal personen var vid framförandet och ytterst sällan av vem vederbörande lärt sig visan. I enlighet med tidens ideal var alltså själva fältmaterialet befriat från det mesta som inte precis var själva folkloren såsom begreppet definierades då man inte i allmänhet intresserade sig för annat än vistexten eller folkmusiken. Vill jag idag veta något om kontexten kring det insamlade materialet måste jag gå till andra typer av material. Därför blir inte bara den vetenskapliga artikeln utan också resebrevet, som jag närmast kan uppfatta som ett slags ersättningar för de fältdagböcker som Otto Andersson förmodligen aldrig skrev, särskilt värdefulla³.

I fält

Det är Otto Anderssons intresse för detaljer kring fältarbetet med kontext och reflexivitet jag här vill koncentrera mig på. I de allmänt publicerade resebrevet var detaljerna nedtonade, medan de var ofta förekommande i den vetenskapliga artikeln. Där beskrevs kontexten då Otto Andersson skildrade hur han närmade sig öarna. I jagform angav han klart och tydligt att han var ute efter att se om invånarna på Orkneyöarna fortfarande kunde ballader, visor eller folkmusik som hade någon relation med de skandinaviska balladerna eller med medeltiden (Andersson 1956:24–25). Hans utgångspunkt var alltså klassiskt folkloristisk för den tiden: att söka det gamla. På vägen till det beskrev han i stora drag Kirkwalls historia med en åttahundraårig katedral. I samma samband skildrade Otto Andersson katedralen i detalj, hur viktig den blev för honom som en andlig inspirationskälla, hur betydelsefull den blev för hans arbete och hur han brukade kontakta organisterna i de kyrkor han besökte utomlands (Andersson 1956:26). Detta ser jag som ett slags positionering och

Interiör av S:t Magnus-katedralen i Kirkwall. Postkort. Åbo Akademis bildsamlingar nr 101/71.

självreflektion och en tydlig beskrivning av hur ett fältarbete kunde inledas för honom. Det visade sig nämligen att prästen, som kom fram till honom medan han pratade med organisten i S:t Magnus-katedralen, skulle komma att hjälpa honom till hans främsta vägledare och kontaktperson i letandet efter vissångare och folkmusiker (Andersson 1956:26). Otto Andersson upprepade flera gånger att hans position som utlänning långt bortifrån underlättade kontakterna med invånarna på öarna (bl.a. Andersson 1956:26, 27). Överlag verkar det som om han ansåg sin sökan efter ballader och gammal folkmusik ske i sista stund. Man påstod, säger han, att ”förr” hade alla kunnat sjunga och spela, men nu var det för sent (Andersson 1956:27). Otto Andersson beskrev tydligt fältarbetets förväntningar, våndor, besvikelser och triumfkänslor. Men

som den erfarna fältarbetare han var gav han inte efter för minnena av sina negativa erfarenheter utan reste ut på öarna. Här syns hans akademiska självförtroende, han var erfaren och han var expert på hur det brukade vara: I något avlägset hörn brukade han hitta något av intresse (Andersson 1956:27). Han använde medvetet sina tidigare erfarenheter.

Otto Andersson beskrev landskap, väder och vind och (för)historiska monument, men berättade också hur han pratade med folk överallt där han drog fram för att höra efter det han sökte och överallt sade han att han var från Finland och drog nytta av sin exotiska ställning. Också hans sätt att skapa kontakter för att bli förd omkring på öarna beskrevs (Andersson 1956:28, 36). Ryktet om hans intresse spred sig och snart hade han en försvarlig mängd kontakter (Andersson 1956:42). Dessutom skrev han att han följde sin gamla vana att

faithfully [record] what the folk singer is singing. Among the general rules for a collector one of the most important – which I would like to stress here – is this: do not refuse to listen to and take down an air even if it is of little value. A remarkable ballad can suddenly spring to one's ears among trifling ditties (Andersson 1956:32).

Vidare ansåg Otto Andersson det vara absolut korrekt att anteckna ”interpolated or added phrases exactly as they are sung, even if the time is made irregular through added or lengthened notes in some bars” (Andersson 1956:52). Sångaren tillmättes alltså auktoriteten, inte folkloristen, även om Otto Andersson i ett annat fall begagnat sig av sin egen expertställning för att avgöra ett kinkigt folkloristiskt ärende (Wolf-Knuts 2000). I varje fall gav sångarnas repertoar en idé om vad som ansågs gångbart bland folk (Andersson 1956:52). Här tog Otto Andersson stor hänsyn till både de sångare han talat med och det samhälle i vilket de levde och verkade. En insamlare måste också berömma och uppmuntra och både gamla och nya sånger var

lika bra, ansåg han (Andersson 1956:32). Lika viktigt tycktes Andersson anse det vara att småprata innan han bad sångarna uppträda (Andersson 1956:38). Otto Andersson kunde också ta emot hjälp av någon som skrev ner texten medan han själv tog hand om upptecknandet av melodierna (Andersson 1956:42). Det var viktigt att inte låta sig störas under upptecknandet. Därför lät han en av sångarna framföra sin repertoar i den bil han rörde sig i (Andersson 1956:46). Otto Andersson lät alltså en redogörelse för sin fältarbetsmetod få utrymme i sin artikel. Intressant är också att han inte beskrev fältarbetet för sig och återgav melodierna för sig, utan han satte in de senare i den löpande texten om sina eskapader på Orkneyöarna. På det sättet får melodierna en kontext i den vetenskapliga publikationen av 1954 (1956).

Sättet att framföra visor och musik framgår också i viss mån i Otto Anderssons studie. När han redogjorde för de olika visorna och melodierna skrev han nämligen, förutom vem som sjöng dem, också hur de gjorde det och vad som gjorde melodierna speciella (Andersson 1956:30, 56). Han uttalade sig om repertoaren i trakten och smaken hos dem som han förmodade hade sjungit visor och spelat (Andersson 1956:52, 56). Det är självklart att vi idag inte kan klandra Otto Andersson för att han underlät att ställa strikt performansteoretiskt grundade frågor till sitt material, det vore en anakronism att begära det, men *att* han var intresserad av hur melodierna framfördes står helt klart av denna artikel.

Att jag idag använder performansteoretiskt inspirerade infallsvinklar på Otto Anderssons redovisningar för sitt besök ser jag inte som anakronistiskt. Ett viktigt perspektiv på forskning ser jag i att i ett gammalt material med nya metoder och teorier försöka finna ny kunskap. Det är självfallet kinkigt hur detta görs så att balansgången mellan det gamla och det nya blir välavvägd. Utvärderingen av en föregångares arbete måste alltid göras

med tanke på vilka hans förutsättningar och arbetsvillkor var.

Hur såg alltså Otto Andersson på fältarbetet och sin roll i det? Han kallar sin essä ”personal memories” (Andersson 1956:25): Han levererar egentligen därigenom en rätt så god beskrivning av sitt fältarbete när han var ute efter ballader. I högsta grad gjorde han sig tankar om sin egen roll som utländsk balladsamlare, om sina känslor inför arbetet och om sin fältarbetsmetod.

Det är intressant att Otto Andersson 1938, direkt efter sin resa, publicerade en reseberättelse om sin tur till Orkneyöarna. Den tidningsartikeln var inte och skulle inte vara vetenskaplig. En jämförelse mellan resebreven från 1938 i *Åbo Underrättelser*, sedermera publicerade i en monografi under titeln *Brittiska intryck*, och den engelska artikeln från 1954 (också utgiven som separattryck 1956) i den då mer eller mindre vetenskapliga tidskriften *Budkavlen* visar att Otto Andersson i den senare versionen av berättelsen om sina upplevelser är betydligt mera intim och omedelbar än i den senare. Trots att nästan tjugo år förflutit sedan han gjort sin resa är den vetenskapliga artikeln från 1954 full av formuleringar i jagform, av detaljer, av etnografi kring fältarbetet och framförandet. Den artikel som publicerades i dagstidningen *Åbo Underrättelser* och boken *Brittiska intryck* riktad till den bildade allmänheten är neutral, opersonlig, saklig och refererande. Visserligen förekommer där också beskrivningar av Otto Anderssons färder på Orkneyöarna, visserligen beskriver han också här vem han talade med och i viss mån är också dessa artiklar, den populära i *Åbo Underrättelser* och den vetenskapliga i *Budkavlen*, likalydande. Ändå saknas i den förra de stildrag som ger den sexton år yngre artikeln dess atmosfär av närhet. Tills vidare är och förblir det en gåta för mig varför den senare artikeln förefaller att stå närmare de ursprungliga händelserna än den som utkom strax efter resan. Kanske

det tog mycket lång tid att översätta texten till engelska. Kanske ett besök på en konferens på Hebriderna 1953 friskade upp Otto Anderssons minne av stämningarna och upplevelserna i samma trakter av norra Britannien sexton år tidigare och inspirerade honom till den senare artikeln (Andersson 1953). Kanske hade Otto Andersson som var kollega till professorn i filosofi vid Åbo Akademi och anglofil⁴, sociologen och antropologen Edvard Westermarck, kommit i kontakt med brittisk antropologi och läst engelsk antropologisk litteratur där fältarbetet fick en betydande plats. Kanske hade han därigenom redan före den performansinriktade vågen i folkloristiken insett hur vetenskapligt betydelsefullt det var att teckna omständigheterna kring insamlingen och att redogöra för kontexterna – i detta ords olika betydelser – för att andra forskare på ett inträngande sätt skulle få en möjlighet att förstå vad Otto Andersson varit med om på sin samlingsfärd. Det finns inga dagböcker bevarade, inte heller listor över läst litteratur, men hans bibliotek är bevarat och omfattar litteratur på engelska. Jag utgår här helt naivt från att han inte ”fabricerade” sin beskrivning av kontexten helt utan verklighetsbakgrund, utan föreställer mig att han av någon anledning insett att hans resa i västerled hade annat att ge folkloristiken än ”bara” själva visorna och musiken. Vad som var drivkraften bakom hans detaljerade och inkännande beskrivning nästan tjugo år efter själva resan har jag inte lyckats avslöja. Ett är dock säkert, nämligen att Andersson tidigt hade börjat reflektera över sin egen roll som fältarbetare. Det kanske inte skedde såsom vi idag skulle göra det. Det kanske inte heller skedde just precis när han befann sig i fält 1938, men efteråt har han tänkt över sin insats i fält, vilket framgår av artikeln från 1954 (1956).

Kontexten

De fem kontexttyper som Annikki Kaivola-Bregenhøj räknade med i sin studie kan jag

känna igen redan i Otto Anderssons reseberättelse. Hon fann en situationell kontext som hon hänförde till själva fältarbetet. Den kulturella kontexten gällde berättarens kulturella bakgrund. Den kognitiva kontexten omfattade både forskarens och intervjupersonens kännedom om inlärdade mönster enligt vilka de skulle förstå vad de hörde. Den lingvistiska kontexten gällde den rådande diskursen och folklorens ställning där (Kaivola-Bregenhøj 1996:52–53).

Den situationella kontexten är tydligt något som Otto Andersson hade känsla för. Det framgår av min analys av hans sätt att beskriva samarbetet med sagesmännen. Det samma gäller den kulturella kontexten, med alla Anderssons beskrivningar av samhället på Orkneyöarna. Den kognitiva kontexten kan jag se antydd i hans sätt att upprepa det faktum att invånarna på Orkneyöarna var intresserade och påverkade av att Otto Andersson kom från Finland. Två kulturer möttes, den finlandssvenska och den på Orkneyöarna och företrädarna för bägge fann detta exotiskt. Dessutom förväntade han sig att kunna finna paralleller i traditionen i de två geografiskt åtskilda områdena. Med andra ord tycks han därmed ha utgått från sin kännedom om mönster enligt vilka nordeuropeisk folkmusik och visa skulle skapas och bli igenkänd. Folklorens plats i den rådande diskursen tycker jag mig se i hans sätt att understryka att det är ballader han var ute efter. Balladerna hade ju en särställning i folkviseforskningen på hans tid.

Som slutsats konstaterar jag att Otto Andersson både positionerade sig i förhållande till sitt fältarbete och refererade till olika slag av kontexter. I vad mån han gjorde detta medvetet och systematiskt så som det förväntas inom folkloristiken idag förblir dock oklart.

Ulrika Wolf-Knuts, professor
Åbo Akademi, Åbo, Finland

Noter

- 1 Det har inte varit möjligt att hitta resebrevet i original i Åbo Akademi's biblioteks handskriftssamlingar, Sibeliusmuseums arkiv, det traditionsvetenskapliga arkivet Cultura vid Åbo Akademi eller i Åbo Underrättelsers arkiv.
- 2 En sentida antropolog som också återger berättelsen om sitt fältarbete i flera olika genrer är Margery Wolf, som beskrev det i sina fältanteckningar, en vetenskaplig artikel och som grund för en skönlitterär novell (Wolf 1992).
- 3 Inget av de i not 1 nämnda arkiven har kunnat uppbringa fältdagböcker.
- 4 Om skillnaden mellan tysk- och engelskspråkigt vetenskapligt skrivande, se Siepmann 2006:134, 143.

Arkivmaterial och litteratur

Arkivmaterial

Åbo:

Åbo Akademi

Sibeliusmuseum

IF 170 Otto Andersson. O.A:s uppteckningar av folkmelodier från Amerika, Estland, Hebriderna, Island, Orkneyöarna, Shetland, Skottland, Tyskland. Bildsamlingarna

Otto Andersson, porträtt. Accessionsnummer 113/81,

Postkort. Accessionsnummer 101/71.

Litteratur

Andersson, Otto 1920: *Bidrag till kännedom om Ålandsfrågan*. Helsingfors: Holger Schildts förlag.

Andersson, Otto 1938a: I vikingarnas kölvatten. *Åbo Underrättelser* 19.6.1938.

Andersson, Otto 1938b: Irisk "Feis Geoil". *Åbo Underrättelser* 17.6.1938.

Andersson, Otto 1938c: Scapa Flow – St. Magnus katedral. *Åbo Underrättelser* 13.7.1938.

Andersson, Otto 1938d: Shetland. *Åbo Underrättelser* 25.9.1938.

Andersson, Otto 1938e: Vårdagar i Wales I–III. *Åbo Underrättelser* 29.5 och 1.6.1938.

Andersson, Otto 1938f: *Brittiska intryck*. Helsingfors: Holger Schildts förlag.

Andersson, Otto 1953: Keltisk kongress på Hebriderna. *Hufvudstadsbladet* 5.12.1953.

Andersson, Otto 1956: *The Shetland Gue, the Welsh Crwth, and the Northern bowed harp [&] Ballad hunt-*

- ing in the Orkney Islands. (Särtryck ur *Budkavlen* 33 (1954).)
- Andersson, Otto 1967: *Finländsk folklore. Tidig kalendarieforskning. Finlandssvensk insamlingsverksamhet*. Åbo: ÅTTAS förlag.
- Ben-Amos, Dan 1996: Kontext. *Enzyklopädie des Märchens. Handwörterbuch zur historischen und vergleichenden Erzählforschung* [...] hrsg. von Rolf Wilhelm Brednich [...] 8. Berlin & New York: Walter de Gruyter. Sp. 217–237.
- Ben-Amos, Dan 1997: Performance. *Folklore. An encyclopedia of beliefs, customs, tales, music, and art* 2, ed. by Thomas A. Green. Santa Barbara: California ..., ABC-Clio. S. 630–635.
- El-Shamy, Hasan 1997: Context. *Folklore. An encyclopedia of beliefs, customs, tales, music, and art* 1, ed. by Thomas A. Green. Santa Barbara: California ..., ABC-Clio. S. 144–146.
- Finlands 1934: *Finlands svenska folkdiktning 5:1 Den äldre folkvisan*, utg. av Otto Andersson. Helsingfors: Svenska litteratursällskapet i Finland. (Skrifter utgivna av Svenska litteratursällskapet i Finland 246.)
- Finlands 1963: *Finlands svenska folkdiktning 6 Folkdans A1 Instrumentalmusik, menuetter, polskor, polonäser*, utg. av Otto Andersson. Åbo: Svenska litteratursällskapet i Finland. (Skrifter utgivna av Svenska litteratursällskapet i Finland 400.)
- Finlands 1964: *Finlands svenska folkdiktning 6 Folkdans A3 Bröllopsmusik*, utg. av Otto Andersson. Åbo: Svenska litteratursällskapet i Finland. (Skrifter utgivna av Svenska litteratursällskapet i Finland 402.)
- Finlands 1967: *Finlands svenska folkdiktning 5:3 Sånglekar*, utg. av Otto Andersson under medverkan av Greta Dahlström och Alfhild Forslin. [Helsingfors,] Svenska litteratursällskapet i Finland. (Skrifter utgivna av Svenska litteratursällskapet i Finland 423.)
- Forslin, Alfhild 1964: *Otto Andersson. Bibliografi 1895–1964*. Åbo, (s.n.)
- Forslin, Alfhild 1969: *Otto Andersson. Bibliografi 1895–1964. Komplettering och fortsättning*. Åbo, (s.n.)
- Fougstedt, Nils-Eric 1938: Reseintryck och musik. *Hufvudstadsbladet* 22.12.1938.
- Honko, Lauri 1981: Traditionsekologi – en introduktion. *Tradition och miljö*, utg. av Lauri Honko & Orvar Löfgren. Lund: LiberLäromedel. S. 9–63. (NIF Publications 11.)
- Kaivola-Bregenhøj, Annikki 1996: *Narrative and narrating*. Helsinki: Academia Scientiarum Fennica 1996. (FF Communications 261.)
- Krohn, Karle 1926: *Die folkloristische Arbeitsmethode begründet von Julius Krohn und weitergeführt von nordischen Forschern*. Oslo: Aschehoug 1926. (Instituttet for sammenlignende kulturforskning. Ser. B, Skrifter; 5.)
- Lilja, Agneta 1996: *Föreställningen om den ideala upp-teckningen*. Uppsala: Dialekt- och folkminnesarkivet 1996. (Skrifter utgivna genom Dialekt- och folkminnesarkivet i Uppsala B:22.)
- Nyqvist, Niklas 2007: *Från bondson till folkmusikikon. Otto Andersson och formandet av "finlandssvensk folkmusik"*. Åbo: Åbo Akademi förlag.
- Siepmann, Dirk 2006: Academic writing and culture. An overview of differences between English, French and German. *Meta* 51 (2006): 131–150.
- Skott, Fredrik 2008: *Folkets minnen*. Göteborg: Institutet för språk- och folkminnen 2008. (Avhandlingar från Historiska institutionen i Göteborg 53.)
- Wahlbäck, Krister 1964: *Finlandsfrågan i svensk politik 1937–1940*. Stockholm: Norstedts.
- Wolf, Margery 1992: *A thrice-told tale. Feminism, post-modernism, and ethnographic responsibility*. Stanford, California: Stanford University press.
- Wolf-Knuts, Ulrika 2000: Receptionen av A.P. Svenssons visor. *Upptecknat och inspelat*. Vasa: Finlands svenska folkmusikinstitut. S. 9–27. (Folk och musik 8.)

SUMMARY

What Otto Andersson did in the Orkney Islands

Otto Andersson (1879–1969) was one of the greatest Swedish Finn collectors of folk music and folk songs during the first half of the 20th century. During his time as an active folklorist, field work was hardly considered an act of creating scholarly material. Today, collectors are very well aware of their varying roles in the cooperation with their interviewees and the fact that

their impact on the interview is remarkable. Therefore, they are requested to leave information about the context and to be reflective. The main objective of this article is to discuss to what extent Andersson was ahead of his time and aware of the context of his folklore items, and to what extent he was reflective about his field work practice.